

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3200

[Total No. of Pages : 2

[4902]Ext.-141

M.A. (Part - I) (External)

SANSKRIT

वाल्मीकीरामायण-किष्किन्धाकांड शुक्नासोपदेश
(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Q1) a) Translate into English or Marathi any two of the following : [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे इंग्रजी अथवा मराठीत भाषांतर करा.

- i) वसन्तो यदि तत्रापि यत्र मे वसति प्रिया।
नूनं परवशा सीता सापि शोचत्यंह यथा॥
नूनं न तु वसन्तस्तं देशं स्पृशति यत्र सा।
कथं ह्यसितपद्माक्षी वर्तयेत् सा मया विना॥
- ii) न जाने निलयं तस्य सर्वथा पापराक्षसः।
सामर्थ्यं विक्रमं वापि दौष्कुलेयस्य वा कुलम्॥
सत्यं तु प्रतिजानामि त्यज शोळमरिदम।
करिष्यामि तथा यत्नं यथा प्राप्स्यसि मैथिलीम्॥
- iii) न शोकपरितापेन श्रेयसा युज्यते मृतः।
यक्षत्रानन्तरं कार्यं तत्समाधातुमर्हथ॥
लोकवृत्तमनुष्ठेयं कृतं वो बाष्पमोक्षणम्।
न कालादुत्तरं किञ्चित्परं कर्म उपासितुम्॥

b) Translate in to English or Marathi any two of the following : [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे इंग्रजी अथवा मराठीत भाषांतर करा.

- i) तात चन्द्रापीड विदितवेदितव्यस्याधीतसर्वशास्त्रस्य ते नाल्पमप्युपदेष्टव्यमस्ति। केवलं च
निसर्गत एवाभानुभेद्यम-रत्नालोकोच्छेद्यमप्रदीपप्रभापनेयमतिगहनं तमो यौवन प्रभवम्।
- ii) गुरुपदेशश्च नाम पुरुषाणामरिवल मलप्रक्षालनक्षममजलं स्नान-मनुपजातपलितादि वैरूप्यमजरं
वृद्धत्वमतारोपितमेदोदोषं गुरु करणमसुवर्णविरचनमग्राम्य कर्णाभरणमतीतज्योतिरालको नोद्वेगकर
प्रजागरः।

P.T.O.

- iii) न हिं तं पश्यामि यो ह्यपरिचितयानया न निर्भरमुपगूढो यो वा न विप्रलब्धः।
नियतमियमालेख्यगतापि चलति पुस्तक मय्यपीन्द्रजालमाचरत्युकीर्णापि विप्रलभते
श्रुताप्यभि संद्यन्ते चिन्तितापि वञ्चयन्ति।

Q2) a) Explain with reference to content any two of the following : [10]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे सन्दर्भासहित स्पष्टीकरण करा.

- i) मां हि शोकसमाक्रान्त संतापयति मन्मथः।
- ii) नूनं व्याकरणं कृत्स्नमनेन बहुधा श्रुतम्।
- iii) तस्माद्युध्यस्व भूयस्त्वं मा माशङ्कीश्च वानर।

b) Explain with reference to context any two of the following : [10]

- i) अपरिणामोपशमो दारूणो लक्ष्मीमदः।
- ii) तृष्णाविषमूर्च्छिताः कनकमयमिव सर्व पश्यन्ति।
- iii) चन्द्रप्रभवः न दहति किमनलः

Q3) Explain हनुमान as a messenger in detail. [20]

एक दूत म्हणून हनुमानाचे सविस्तर वर्णन करा.

OR / किंवा

Bring out the poetic style of Valmiki

वाल्मिकींच्या काव्यशैलीचे सविस्तर वर्णन करा.

Q4) Give the description of 'राजलक्ष्मी' as given by बाणभट्ट in शुकनासोपदेश. [20]

बाणभट्टाने शुकनासोपदेशामध्ये केलेल्या राजलक्ष्मी वर्णनाचे सविस्तर प्रतिपादन करा.

OR / किंवा

Explain the importance of कादंबरी in Sanskrit Prose Literature.

संस्कृत गद्यसाहित्यामध्ये कादंबरीचे महत्त्व स्पष्ट करा.

Q5) Write critical notes on any two of the following : [20]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा.

- a) Lamentation by Tara तारा
ताराचा शोक
- b) Character Sketch of सुग्रीव
सुग्रीवाचे स्वभावचित्रण
- c) बाणभट्ट

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3201

[Total No. of Pages : 3

[4902]Ext.-142

M.A. (Part - I) (Semester - I,II)

SANSKRIT

ऋग्वेद, अथर्ववेद निरूक्त, वैदिक वाङ्मयाचा इतिहास
(2013 Pattern) (Paper - 2)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Q1) Translate with notes into English or Marathi (Any four). [20]

इंग्रजीत अथवा मराठीत सटीप अनुवाद करा. (कोणतेही चार)

i) नासत्याभ्यां बर्हि॑रिव॑ प्र वृ॒ञ्जे॑ स्तोमाँ॑ इय॒र्म्यश्रिये॑व वातः॑।

याव॑र्था॒गाय॑ वि॒मदाय॑ जायां॑ से॒नाजु॑वा न्यू॒हत् रथे॑न॥

ii) इदं॑ कवे॒रादित्य॑स्य॑ स्व॒राजो॑ विश्वा॑नि सा॒न्त्यभ्य॑स्तु॒ महा॑।

अति॑ यो म॒न्द्रो यज॑था॒य देवः॑ सु॒कीर्ति॑ भि॒क्षे व॑रू॒णस्य॑ भू॒रैः॑॥

iii) प्र॑ पर्व॒तानामु॑शती॒ उप॑स्थाद॒श्वे॑ इव॒ विषि॑ते हास॑माने।

गावे॑व शु॒भ्रे मा॒तरा॑ रिहा॒णे वि॒पाट्छु॑तु॒द्री पर्य॑सा जवे॑ते॥

iv) वय॑मु॒त्वा प॑थस्प॒ते रथं॑ न वाज॑सातये।

धि॒ये पू॑षन्नयु॒ज्महि॑॥

v) यः प॑रू॒षः पा॑रू॒षेयोऽव॑ध्वंस॑ इ॒वारू॑णः।

तस्मा॑न॒ विश्व॑धा॒वीयी॑धरा॒ञ्चं परो॑ सुवा॥

vi) अयं॑ मे ह॒स्तो भग॑वानयं॒ मे भग॑वत्तरः।

अयं॑ मे॒ विश्व॑भै॒षजोऽयं॑ शि॒वाभि॑मर्शनः॥

P.T.O.

Q2) Write critical notes on any two of the following : [20]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा.

- i) The Legend of शुनःशेष in the ऐतरेय ब्राह्मण
ऐतरेय ब्राह्मणातील शुनःशेषाची कथा
- ii) Contents of the केनोपनिषद्
केनोपनिषदाचे वर्णविषय
- iii) अग्न्याधान in the तैत्तिरीय ब्राह्मण
तैत्तिरीय ब्राह्मणातील अग्न्याधान

Q3) Explain with reference to context any four of the following : [20]

पुढीलपैकी कोणत्याही चार वाक्यांचे ससन्दर्भ स्पष्टीकरण द्या.

- i) तद्यान्धेतानि चत्वारि पदजातानि।
- ii) इन्द्रियनित्यं वचनमौदुम्बरायणः।
- iii) अध्वर इति यज्ञनाम।
- iv) नावैयाकरणाय नानुपसन्नाय नानिदंविदे वा।
- v) अथापि प्रकृतय एवैकेषु भाष्यन्ते विकृतय एकेषु।
- vi) गौरिति पृथिव्या नामधेयम्।

Q4) Attempt any two of the following : [20]

पुढीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

- i) Describe the arrangement of the ऋग्वेद.
ऋग्वेदाची रचना वर्णन करा.
- ii) Write a note on the आरण्यकऽ
'आरण्यक' या विषयावर टीपा लिहा.
- iii) Discuss various names of the अथर्ववेद
अथर्ववेदाच्या विविध नावांची चर्चा करा.

Q5) Write short notes on any four of the following :

[20]

पुढीलपैकी कोणत्याही चार विषयांवर संक्षिप्त टीपा लिहा.

- i) Dialogue hymns of the ऋग्वेद
ऋग्वेदातील संवादसूक्ते
- ii) वरूणाथर्वसंवाद
- iii) सामवेद
- iv) Philosophy in the Vedic Literature
वैदिक वाङ्मयातील तत्त्वज्ञान
- v) Contribution of Yāska
यास्कांचे योगदान
- vi) Brāhmana texts
ब्राह्मणग्रंथ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P3202

[Total No. of Pages : 10

[4902]Ext.-143

M.A. (Part - I) (External)

SANSKRIT (Paper - III)

Group A : Sahitya

अभिज्ञान शाकुन्तलम्, शिशुपालवधम् (3 - 4 सर्ग)

(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Q1) a) Translate into English or Marathi any two of the following : [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा.

i) गच्छति पुरः शरीरं, धावति पश्चादसंस्तुतं चेतः।

चीनांशुकमिव केतोः प्रतिवातं नीयमानस्य॥

ii) तव कुसुमशरत्वं शीतरश्मित्वमिन्दो

दृयमिदमयथार्थं दृश्यते मदृथेण।

विसृजति हिमगर्भैरग्निमिन्दुर्मयूखै

स्त्वमपि कुसुमबाणान्वज्रसारीकरोषि॥

iii) यस्य त्वया व्रणविरोपणमिङ्गुदीनां

तैलं न्याषिच्यत मुखे कुशसूचिविद्धे।

श्यामाकमुष्टि परिवर्धिनको जहाति

सोऽयं न पुत्रकृतकः पदवीं मृगास्ते॥

b) Explain with reference to the context any two of the following : [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा.

i) अर्थो हि कन्या परकीय एव।

ii) स्त्रीणामशिक्षित पटुत्वममानुषीषु।

iii) नामसादृश्येन वञ्चितो मातृवत्सलः।

P.T.O.

Q2) a) Critically appreciate IVth or VIIth act of the शाकुन्तलम् [20]
शाकुन्तलाच्या चौथ्या किंवा सातव्या अंकाचे विवेचक रसग्रहण करा.

b) Write critical paragraph on any one of the following : [10]
पुढीलपैकी कोणत्याही एकावर विवेचक टीप लिहा.

- i) Character sketch of शकुन्तला
शकुन्तलेची व्यक्तिरेखा
- ii) Character sketch of मारीच
मारीच

Q3) a) Translate into English or Marathi any two of the following : [10]
पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा.

- i) मध्येसमुद्रं ककुभः पिशङ्गीर्या कुर्वती काश्चनवप्रभासा तुरङ्गकान्ता मुखहव्यवाहज्वालेव भित्त्वा जलमुल्लास।
- ii) बलोर्मिभिस्तत्क्षणहीयमावरस्थाभुजाया वलयैरिवास्याः। प्रायेण निष्क्रामति चक्रपाणौ नेष्टं पुरो द्वारवतीत्वमासीत्
- iii) यतः परार्थ्यानि भृतान्यन्नैः प्रस्थैर्मुहुर्भुरिभिरूच्छिखानि आढ्यादिव प्रापणिकादजस्रं जग्राह रत्नान्यमितानि लोकः॥

b) Explain with reference to the context any two of the following : [10]
पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा.

- i) महारथः पुष्यरथं रथाङ्गी क्षिप्रं क्षपानाथ इवाधिरूढः।
- ii) तान्येकदेशान्तिभृतं पयोधेः सोडम्भांसि मेघान् पिवतो ददर्श।
- iii) विन्ध्यायमानं दिवसस्य भर्तुर्मार्गं पुनः रोद्धुमिवोन्नमद्भिः।

Q4) a) Write an essay on life, date and work of माघ [20]
माघाचे जीवन, काल व कार्य यावर निबंध लिहा.

OR / किंवा

Critically appreciate 'द्वारकानगरीवर्णनम्'
द्वारकानगरीवर्णनाचे विवेचक रसग्रहण करा.

b) Write critical notes on any one of the following : [10]
पुढीलपैकी कोणत्याही एकावर विवेचक टीप लिहा.

- i) माघे सन्ति त्रयो गुणाः।
- ii) श्रीकृष्णयात्रा वर्णनम्

Total No. of Questions : 5]

P3202

[4902]Ext.-143

M.A. (Part - I) (External)

SANSKRIT (Paper - III)

Group B : Vedanta

Mandukyopnishad with Gaudapadakarika and
Brahmasutra with Shankarbhasha (1.1.1-4, 12-19)
(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Q1) a) Translate with explanatory notes into English or Marathi any two of the following verses. [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन कारिकांचे इंग्रजी किंवा मराठीमध्ये विवेचक टीपांसह भाषांतर करा.

- i) जीवात्मनोरनन्यत्वमभेदेन प्रशस्यते।
नानात्व निन्द्यते यच्च तदेव हि समञ्जसम्।
- ii) अस्पर्शयोगो वै नाम दुर्दर्शः सर्वयोगिभिः
योगिनो विभ्यति, ह्यस्मादभये भयदर्शिनः।
- iii) अनादेरन्तवत्त्वं च संसारस्य न सेत्स्यति।
अनन्तता चाऽऽदिमतो मोक्षस्य न भविष्यति॥

b) Translate with explanatory notes into English or Marathi any two of the following paragraphs. [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन उताऱ्यांचे इंग्रजी किंवा मराठीमध्ये विवेचक टीपांसह भाषांतर करा.

- i) न चायमस्ति नियमः पुरोऽवस्थिते एव विषये विषयान्तरमध्य सितव्यमिती। अप्रत्यक्षेऽपि हयाकाशे बालास्तलमलिनाद्यक्ष्यस्यन्ति एवमविरुद्धः प्रत्यगात्मन्यप्यनात्माध्यासः। तमेतमेवंलक्षणमध्यांस पण्डिता अविद्येति मन्यन्ते। तद्विवेकेन च वस्तुस्वरूपावधारणं विद्यामाहुः। तत्रैवं सति यत्र यदध्यासस्तत्कृतेन दोषेण गुणेन वाऽऽणुमात्रेणापि स न संबध्यते।
- ii) जन्मोत्पत्तिरादिरस्येति तद्गुणसंविज्ञानो बहुव्रिहिः। जन्मस्थिति भङ्ग समासार्थः। जन्मनश्चादित्वं श्रुतिनिर्देशापेक्षं वस्तुवृन्तापेक्षं च। श्रुतिनिर्देशस्तावत् यतो वा इमानि भूतानि जायन्ते (तै. उ 3/1) इत्यस्मिन्वाक्ये जन्मस्थिप्रलयानां क्रमदर्शनात्। वस्तुवृत्तमपि जन्मना लब्धसत्ताकस्य धर्मिणः स्थितिप्रलयसंभवात्।

- iii) कथं पुनः स्वप्रधानं सदब्रह्म, आनन्दमयस्य पुच्छत्वेन निर्दिश्यते 'ब्रह्म पुच्छं प्रतिष्ठा' इति। नैष दोषः। पुच्छवत्पुच्छं, प्रतिष्ठा परायणमेकनीडं लौकिकस्यानन्दजातस्य ब्रह्मानन्द इत्येतदनेन विवक्ष्यते। नावयवयत्वं, 'एतस्यैवानन्दस्यान्यानि भूतानि मात्रामुपजीवन्ति (बृ. उ.4/3/32) इति श्रुत्यन्तरात्।

Q2) a) Explain with reference to the context any two of the following : [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे संदर्भासहित स्पष्टीकरण करा.

- i) प्रपञ्चो यदि विद्येत निवर्तेत न संशयः।
ii) वैतथ्यं तेन वै प्राप्तं स्वप्न आहुः प्रकाशितम्।
iii) न विरोधो न चोत्पत्तिर्न बद्धो न च साधकः।

b) Explain with reference to the context any two of the following : [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा.

- i) स्मृतिरुपः परत्र पूर्वदृष्टावभासः।
ii) नानन्दमयः पर आत्मा भवितुमर्हति। कस्मात्, विकारशब्दात्।
iii) तत्पुनर्ब्रह्म प्रसिद्धमप्रसिद्धं वा स्यात्।

Q3) Explain 'चतुष्पाद ब्रह्म' according to Gaudapada. [20]

गौडपादांच्या मतानुसार 'चतुष्पाद ब्रह्म' स्पष्ट करा.

OR / किंवा

Discuss Gaudapada's contribution to Advaita Vedanta.

गौडपादांनी अद्वैतवेदान्ताला दिलेल्या योगदानाची चर्चा करा.

Q4) Shankaracharya's interpretation of the sutra जन्माद्यस्य यतः। [20]

'जन्माद्यस्य यतः' सूत्रावरील शंकराचार्यांचे व्याख्यान स्पष्ट करा.

OR / किंवा

Explain the concept of 'ईश्वर' according to Advaita Vedanta.

अद्वैत वेदांतानुसार 'ईश्वर' संकल्पना स्पष्ट करा.

Q5) Write short notes on any Four of the following :

[20]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांवर टीपा लिहा.

a) Similes in the Gaudapadakarika

गौडपादकारिकेतील उपमा

b) Concept of Pranava

प्रणवसंकल्पना

c) अद्वैत वेदान्त

d) Shankaracharya's interpretation of the sutra शास्त्रयोनित्वात्।

‘शास्त्रयोनित्वात्’ सूत्रावरील शांकरभाष्य

e) Meaning of आनन्दमय

आनन्दमय शब्दाचा अर्थ

f) Difference between ब्रह्मजिज्ञासा and धर्मजिज्ञासा

ब्रह्मजिज्ञासा व धर्मजिज्ञासा यामधील फरक

Total No. of Questions : 5]

P3202

[4902]Ext.-143

M.A. (Part - I) (External)

SANSKRIT (Paper - III)

Group C : Grammar

अष्टाध्यायी, सिद्धान्तकौमुदी, महाभाष्य, परमलघुमञ्जुषा

Title अष्टाध्यायी 3.2.1 to 3.2.188,

सिद्धान्तकौमुदी अजन्तपुल्लिङ्गप्रकरण,

महाभाष्य पशुपशाह्निक,

परमलघुमञ्जुषा कारकप्रकरण

(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Q1) Explain fully any four of the following :

[20]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे संपूर्ण स्पष्टीकरण करा.

- कर्मण्यण्
- अधिकरणे शेते:
- परिणामे पच:
- सनाशंसभिक्ष उ:
- लट् स्मे
- अर्हः प्रशंसायाम्

Q2) Explain with reference to the context any four of the following :

[20]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा.

- यत्र सङ्घाते पूर्वो भागः पदं तस्य चेद्भवति तर्हि समासस्यैव। तेन वाक्यस्य न।
- प्रातिपदिकग्रहणे लिङ्गविशिष्टस्यापि ग्रहणम् इत्येव सिद्धे ड्यान्ग्रहणं ड्याबन्तात्तद्धितोत्पत्तिर्यथा स्यान्ड्याभ्यां प्राङ्माभूदि त्येवमर्थम्
- प्रथमयोः पूर्वसवर्णः। नादिचि। वृद्धिरेचि। रामौ।
- अन्तरे अन्तरा वा गृहाः। बाह्या इत्यर्थः। अन्तरे अन्तरा वा शाटिकाः परिधानीया इत्यर्थः।
- इत ऊर्ध्वं कडाराः कर्मधारये इत्यतः प्रागेकस्यैकैव संज्ञा ज्ञेया। या परा अनवकाशा च। तेन शसादावचि भसंज्ञैव। न पदत्वम्।
- नलोपस्यासिद्धत्वाद्दीर्घत्वमेत्वमैरत्वं च न। यूषभ्याम्।
- यचि भम्

Q3) Write descriptive paragraphs on any two of the following according to paramalaghumanjusā. [20]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर परमलघुमञ्जुषाप्रमाणे सविस्तर परिच्छेद लिहा.

- अपादान
- अधिकरण
- कर्म
- कर्ता

Q4) Write in detail on any two of the following : [20]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर सविस्तर परिच्छेद लिहा.

- व्याकरणपदार्थ
- व्याकरणप्रयोजन
- शब्दलक्षण
- वर्णसमाम्नायप्रयोजन

Q5) Explain any four of the following quoting relevent rules of panini. [20]

पाणिनीची योग्यतिसूत्रे उद्धृत करून पुढीलपैकी कोणतीही चार रूपे स्पष्ट करा.

- पूर्वसरः,
- यशस्करी,
- कर्मकरः,
- जनमेजयः,
- असूर्यम्पश्या,
- भयङ्करः,
- रामेण,
- हरी,
- रामाणाम्,
- रामात्

Total No. of Questions : 5]

P3202

[4902]Ext.-143
M.A. (Part - I) (External)
SANSKRIT (Paper - III)
Group D : Veda

ऋग्वेद, अथर्ववेद, ऋग्भाष्यभूमिका and Vedic Grammar
(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Q1) Translate the following stanzas into English or Marathi with necessary notes
any 4 [20]

पुढील ऋचांचा मराठी किंवा इंग्रजीत सटीप अनुवाद करा. कोणत्याही चार

- a) ईळितो अग्ने, मनसा नो अहन्देवान्यक्षि मानुषात्पूर्वो अद्य।
स आ वह मरुतां शर्धो अच्युतमिन्द्रं नरो बर्हिषदं यजध्वम्॥
- b) त्वमग्ने सुभृत उत्तमं वयस्तव स्पाहे वर्ण आ संदृशि श्रियः।
त्वं वाजः प्रतरणो बृहन्नसि त्वं रयिर्बहुलो विश्वतस्पृथु॥
- c) स होता विश्वं परि भूत्वध्वरं तमु हव्यैर्मनुष ऋञ्जते गिरा।
हिरिशिप्रो वृधसानासु जर्भुरदद्यौर्न स्तृभिश्चितयद्रोदसी अनु॥
- d) सिन्धुर्न क्षोदः शिमीवां ऋधायतो वृषेव वधीरभि वष्टयोजसा।
अग्नेरिव प्रसितिर्नाह वर्तवे यंयं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः॥
- e) अर्वाश्रमद्य यय्यं नृवाहणं रथं युञ्जाथामिह वां विमोचनम्।
पृङ्क्तं हवींषि मधुना हि कं गतमथा सोमं पिबतं वाजिनीवसू॥
- f) ग्रावाणेव तदिदर्थं जरेथे गृध्रैव वृक्षं निधिमन्तमच्छ।
ब्रह्माणेव उक्थशासा विदथ दूतेव हव्या जन्या पुरुत्रा॥

Q2) Translate the following stanzas into English or Marathi with necessary notes
any 4 [20]

पुढील मंत्रांचे मराठी किंवा इंग्रजीत सटीप भाषांतर करा कोणतेही चार.

- a) इहैवाभि वि तनूभे आत्नी इव ज्यया।
वाचस्पतिर्नि यच्छतु मध्येवास्तु मयि श्रुतम्॥
- b) यद् रोदसी रेजमाने भूमिश्च निरतक्षतम्।
आर्द्रं तदद्य सर्वदा समुद्रस्येव स्रोत्याः॥
- c) परि विश्वा भुवनान्यायमृतस्य तन्तुं विततं दृशे कम्।
यत्र देवा अमृतमानशानाः समाने योनावध्यैर्यन्त॥
- d) त्वां विशो वृणता राज्या य त्वामिमाः प्रदिशः पञ्च देवीः।
वर्षन् राष्ट्रस्य ककुदि श्रयस्व ततो न उग्रो वि भजा वसूनि॥
- e) धरुण्य सि शाले बृहच्छन्दाः पूतिधान्या।
आ त्वा वत्सो गमेदा कुमार आ धेनवः सायमास्पन्दमानाः॥
- f) उतेयं भूमिर्वरुणस्य राजं उतासौ द्यौर्बृहती दूरेअन्ता।
उतो समुद्रौ वरुणस्य कुक्षी उतास्मिन्नल्प उदके निलीनः॥

Q3) Explain with reference to context any four of the following : [20]

पुढीलपैकी कोणत्याही चार वाक्यांचे ससन्दर्भ स्पष्टीकरण द्या.

- a) लक्षणप्रमाणाभ्यां हि वस्तुसिद्धिः।
- b) निषेधः परिसंस्था।
- c) अचेतनेऽर्थबन्धनात्।
- d) अविशिष्टस्तु वाक्यार्थः।
- e) तच्चोदकेषु मन्त्राख्या।
- f) यज्ञस्य मात्रां विमिमीत उ त्वः।

Q4) Write critical notes on any two of the following :

[20]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन विषयांवर विवेचक टीपा लिहा.

- Peculiarities of verbal suffixes in the vedic language
- Indeclinables in the vedic language
- वैदिक भाषेतील अव्यये
- Vedic accent

वैदिक स्वर

Q5) Attempt any two of the following :

[20]

पुढीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

- Write a mythological note on अश्विना.
'अश्विना' वर दैवतशास्त्रविषयक टीपा लिहा.
- Discuss- "Agni was a prominent god in the Rgveda".
चर्चा करा - ऋग्वेदामध्ये आग्नि हा प्रमुख देव होता.
- Write a critical note on वेन hymn
वेनसूक्तावर विवेचक परिच्छेद लिहा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3203

[Total No. of Pages : 2

[4902]Ext.-144

M.A. (Part - I) (External)

SANSKRIT

सिद्धान्तकौमुदी-कारक, भाषाशास्त्राची मूलतत्त्वे, संस्कृतनिबंध

Paper i) सिद्धान्तकौमुदी (कारकप्रकरणम्)

ii) भाषाशास्त्रम् मूलतत्त्वे

iii) संस्कृतनिबन्धलेखनम्

(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Q1) Explain fully any four rules of the following :

[20]

पुढीलपैकी कोणत्याही चार सूत्रांचे पूर्ण स्पष्टीकरण करा.

- कर्तुरीप्सिततमं कर्म।
- उभयप्राप्तौ कर्मणि।
- नमः स्वास्ति स्वाहास्वधालंबषड्योगाश्च।
- कर्तुकरणयोः तृतीया।
- प्रातिपदिकार्थलिङ्गपरिमाणवचनमात्रे प्रथमा।
- सप्तम्यधिकरणे च।

Q2) Explain fully genitive case (षष्ठी) OR apādānakāraka

[16]

षष्ठीविभक्ती किंवा अपादान कारक पूर्णपणे स्पष्ट करा.

Q3) Write notes on any two of the following :

[14]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा.

- कर्मप्रवचनीयाः।
- संप्रदानकारकम्।
- षट्कारकाणि।

P.T.O.

Q4) What is Phonetics? Explain the contribution of Ancient India to Phonetics. [20]

स्वनविज्ञान म्हणजे काय? प्राचीन भारताने स्वनविज्ञानाला दिलेले योगदान स्पष्ट करा.

OR / किंवा

Define what is language and describe different language families.

भाषा म्हणजे काय? याची व्याख्या सांगून वेगवेगळ्या भाषाकुलांचे वर्णन करा.

Q5) a) Write note on any two of the following : [20]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा.

i) Difference between vedic & sanskrit language

वैदिकभाषा व संस्कृतभाषा यातील फरक

ii) Morphology पदशास्त्र-रूपिम

iii) Sanskrit syntax संस्कृत वाक्यविचार

b) Write an essay in Sanskrit on any one of the following : [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर संस्कृतमधून निबंध लिहा.

i) सुभाषितानि

ii) मम प्रियः उत्सवः।

iii) संस्काराणामावश्यकता।

[4902]Ext.-241
M.A. (Part - II) (External)
SANSKRIT
(Swapnavāsavadattam Viduranitib)

विदुरनीति व स्वप्नवासवदत्तम्
(2013 Pattern) (Paper - I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Q1) a) Translate any two into Marathi or English of the following: [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे मराठीत किंवा इंग्रजीत भाषांतर करा.

i) सूत्रधार:-

उदयनवेन्दुसवर्णावासदत्ताबलौ बलस्य त्वाम्।
पद्मावतीर्णपूर्णो वसन्तकम्प्रौ भुजौ पाताम्॥
एवमार्यमिश्रान् विज्ञापयामि। अये। किं नु खलु मयि
विज्ञापनव्यग्रे शब्द इव श्रूयते। अङ्ग। पश्यामि।
(नेपथ्ये)

(उत्सरतोत्सरतार्याः। उत्सरत।)

सूत्रधार:- भवतु, विज्ञातम्।

ii) राजा - वयस्य वसन्तक। अयमयमागच्छामि।

कामेनोज्जयिनीं गते मयि तदा कामप्यवस्थां गते
दृष्ट्वा स्वैरमवान्तिराजतनयां पञ्चेषवः पातिताः।
तैरद्यापि सशल्यमेव हृद्यं भूयश्च विद्धा वयं
पञ्चेषुर्मदनो यदा कथमयं षष्ठः शरः पातितः॥

iii) काञ्चुकीयः - जयत्वार्यपुत्रः। अस्माकं महाराजो दर्शको भवन्तामाह, एष खलु भवतोऽमात्यो

रुमण्वान् महता बलसमुदयेनोपयातः खल्वारूणिमभि-
घातयितुम्। तथा हस्त्यश्चरथपदातीनि मामकानि
विजयाङ्गानि संनद्धानि। तदुत्तिष्ठतु भवान्।
राजा - (उत्थाय) बाढम्। अयमिदानीम्-
उपेत्य नागेन्द्रतुरंगतीर्णे तमारूणिं दारूणकर्मदक्षम्।
विकीर्णबणोग्रतरङ्गभङ्गे महार्णवाभे युधि नाशयामि॥

b) Translate any two into Marathi or English of the following: [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे मराठीत किंवा इंग्रजीत भाषांतर करा.

- i) विदुरोऽयमनुप्राप्तो राजेन्द्र तव शासनात्।
द्रष्टुमिच्छति ते पादौ किं करोति प्रशाधिमाम्॥
(धृतराष्ट्र उवाच)
प्रवेशय महाप्राज्ञं विदुरं दीर्घदर्शिनम्।
अहं हि विदुरस्यास्य नाऽकल्पो जातु दर्शने॥
- ii) जिता सभा वस्त्रव मिष्टाशा गोमता जिता।
अध्वा जितो यानवता सर्वं शीलवता जितम्॥
शीलं प्रधानं पुरुषे तद्व्यस्येह प्रणश्यति।
न तस्य जीवितेनार्थो न धनेन न बन्धुभिः॥
- iii) न तद्वलं यन्मृदुना विरूध्यते
सूक्ष्मो धर्मस्तरसा सेवितव्यः।
प्रध्वंसिनी क्रूरसमाहिता श्रीर्
मृदुप्रौढा गच्छति पुत्रपौत्रान्॥

Q2) a) Explain with reference to context any two of the following: [10]

कोणत्याही दोहोंचे संदर्भासह स्पष्टीकरण द्या.

- i) कालक्रमेण जगतः परिवर्तमाना चक्रारपङ्क्तिरिव गच्छति भाग्यपङ्क्तिः।
- ii) वासवदत्ताबद्धं न तु तावन्भे मनो हरति।
- iii) जानामि जानाम्यार्यपुत्रस्य मयि सानुक्रोशत्वम्।

b) Explain with reference to context any two of the following: [10]

कोणत्याही दोहोंचे संदर्भासह स्पष्टीकरण द्या.

- i) षड्जीवलोकस्य सुखानि राजन्।
- ii) स एव नियतो बन्धुः स एव नियतो रिपुः।
- iii) यद् बलानां वलं श्रेष्ठं तत्प्रज्ञाबलमुच्यते।

Q3) Write an essay type answer to any one of the following: [20]

खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे सविस्तर उत्तरे द्या.

Explain that भास is an excellent dramatist through the drama स्वप्नवासवदत्तम्.
स्वप्नवासवदत्तम् नाटकाद्वारे भास एक उत्तम नाटककार आहे हे स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Explain how the title स्वप्नवासवदत्तम् is suitable to the drama and appreciate the 5th Act of the drama स्वप्नवासवदत्तम्.

‘स्वप्नवासवदत्तम्’ या शीर्षकाची समर्पकता स्पष्ट करून नाटकाच्या 5 व्या अंकाचे रसग्रहण करा.

Q4) Write an essay type answer to any one of the following: [20]

खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे सविस्तर उत्तर द्या.

Which features of a पंडित and a मूढ are described in विदुरनीती by विदुर.

विदुर पण्डितांची आणि मूढांची कोणती लक्षणे विदुरनीतीत स्पष्ट करतो ?

OR/किंवा

Explain a story of सुधन्वा and विरोचन appeared in विदुरनीती.

विदुरनीती, आलेल्या सुधन्वा आणि विरोचन कथेचे स्पष्टीकरण करा.

Q5) a) Write a short note (any one) [10]

टीपा द्या. (कोणतीही एक)

i) यौगन्धरायणः।

ii) लावाणकवृत्तान्तः।

b) Write a short note (any one) [10]

टीपा द्या. (कोणतीही एक)

i) महाभारतः।

ii) धृतराष्ट्रः विदुरनीत्यामागतः।

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3230

[Total No. of Pages : 3

[4902]Ext.-242
M.A. (Part - II) (External)
SANSKRIT

(2013 Pattern) (Paper - II)

- 1) शास्त्रीय वाङ्मयाचा परिचय
- 2) अर्थसंग्रह

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Q1) Translate following stanzas into English or Marathi any four: [20]

पुढील उताऱ्यांचे मराठी किंवा इंग्रजीत भाषांतर करा कोणतेही चार:

- i) नाडीषष्ट्या तु नाक्षत्रमहोरात्रं प्रकीर्तितम्।
तत्त्रिंशता भवेन्मासः सावनोऽर्कोदयैस्तथा॥
ऐन्दवस्तिथिभिस्तद्वत् संक्रान्त्या सौर उच्यते।
मासैर्द्वादशभिर्वर्षं दिव्यं तदह उच्यते॥
- ii) गानक्रियोच्यते वर्णः स चतुर्धा निरूपितः।
स्थायारोह्यारोही च संचारीत्यथ लक्षणम्॥
स्थित्वा स्थित्वा प्रयोगः स्यादेकस्यैव स्वरस्य यः।
स्थायी वर्णः स विज्ञेयः परावन्वर्थनामकौ॥
- iii) वासान्तरं व्रजन्त्वस्मात् कुर्या भूमिपरिग्रहम्।
इति मन्त्रं समुच्चार्य विहिते भूपरिग्रहे॥
कृष्ट्वा गोमयमिश्राणि सर्वबीजानि वापयेत्।
दृष्ट्वा तानि विरूढानि फलपक्वगतानि च॥
- iv) कल्पादस्माच्च मनवः षड्व्यतीता ससन्धयः।
वैवस्वतस्य च मनोर्युगानां त्रिघनो गतः॥
अष्टाविंशाद्युगादस्माद्यातमेतत् कृतं युगम्।
अतः कालं प्रसंख्याय संख्यामेकत्र पिण्डयेत्॥

P.T.O.

- v) अन्येपि सप्तालंकारा गीतज्ञैरुपदर्शिताः।
 तारमन्द्रप्रसन्नश्च मन्द्रतारप्रसन्नकः॥
 आवर्तकः संप्रदानो विद्युतोऽप्युपलोलकः।
 उल्लासितश्चेति तेषामधुना लक्ष्य कथ्यते॥
- vi) शतयोजनविस्तीर्णं त्रिंशद्योजनमुच्छ्रितम्।
 आढकस्य भवेन्मानं मुनिभिः परिकीर्तितम्॥
 युग्माजगोमत्स्यगते शशाङ्के रविर्यदा कर्कठकं प्रयाति।
 जलं शताढं हरिकार्मुकेऽर्द्धं वदन्ति कन्यामृगयोरशीतिम्॥

Q2) Explain with reference to the context any four:

[20]

ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा कोणतेही चार:

- i) कृषिः कृषिपुराणज्ञ इत्युवाच पराशर।
- ii) आकारवर्णशब्दादि गुणोपेतं भुवः स्थलम्।
- iii) ग्रहाणां चरितं प्रादात् मयाय सविता स्वयम्।
- iv) मूर्च्छनादेः स्वराद्यत्र क्रमेणऽरोहणं भवेत्।
- v) शेषं मेघं विजानीयादावर्तादि यथाक्रमम्।
- vi) सा शुभा सर्ववर्णानां सर्वसम्पत्करी धरा।

Q3) What is the importance of 'कृषिपाराशर'? Explain the features of rain month-wise as explained by this text. [20]

'कृषिपाराशर' याचे महत्त्व काय? या ग्रंथानुसार प्रत्येक महिन्यातील पावसाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Write an essay on 'निषेधः' (Prohibition)

'निषेध' यावर निबंध लिहा.

Q4) Explain with reference to the context (any four):

[20]

ससंदर्भ स्पष्ट करा (कोणतेही चार)

- i) तल्लक्षणं वेदप्रतिपाधः प्रयोजनवदर्थो धर्मः इति।
- ii) तथाच अग्निहोत्रं जुहोति इति वाक्यमनर्थकं स्यात्।
- iii) शब्दसामर्थ्यं लिङ्गम्।
- iv) तदिदं प्रकरणं क्रियाचा एव साक्षाद्विनियोजकं द्रव्यगुणयोस्तु तद्द्वारा।
- v) नञ्चैष स्वभावो यत्स्वसमभिव्याहृतपदार्थविरोधिबोधकत्वम्।
- vi) तदिदं वाक्यं प्रकरणादिभ्यो बलवत्।

Q5) Write critical paragraphs on any two of the following:

[20]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा.

- i) प्रयोगविधिः
- ii) अधिकारविधिः
- iii) अर्थवादः

[4902]Ext.-243
M.A. (Part - II) (External)
SANSKRIT
Sahitya-A- Champurāmāyana III & IV-Kānda
Introduction of Sāhityashāstra

चम्पूरामायणम् व साहित्यशास्त्राचा परिचय
(2013 Pattern) (Paper - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :-

1) *All question are compulsory.*

सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) *All questions carry equal marks.*

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) a) Translate into English or Marathi any two of the following: [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन श्लोकांचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा.

- i) अस्मिन्पुरा पुराभिदः परमेश्वरस्य
भालान्तरालनयनज्वलने मनोभूः।
सद्यः प्रपद्य शलभत्वममुश्चदङ्ग
तस्मादमुं जनपदं विदुरङ्गसंज्ञम्॥
- ii) धर्मे निदाधकिरणस्य करैः कठोरैः
कान्तारमध्यपदवीषु नखपञ्चासु।
त्वां वीक्ष्य संस्थुलपदां वनदेवताभि-
निन्दिष्यते नियतमेव निमेषहानिः॥
- iii) तस्या विदेहदुहितुः पदयोर्नखेषु
लाक्षां विनाप्यरूणिमा सहसा बभूव।
वन्ये पथि प्रियतमेन सह व्रजन्त्या
वैवर्ण्यमाविरभवन्न कदापि वन्त्रे॥

b) Explain with reference to context any two of the following: [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा.

- i) नाभीपुटाय पुरुषाय नमः परस्मै।
- ii) नैवापमम्बु भरतेन न मे प्रदेयम्।
- iii) जललिपिरिति कामं सङ्गिरन्तां गिरं ताम्।

P.T.O.

Q2) a) Critically appreciate Ayodhyākāṇḍa of चम्पूरामायणम्. [20]
चम्पूरामायणातील अयोध्याकाण्डाचे चिकित्सक रसग्रहण करा.

OR/किंवा

Write an essay on work, date and style of Bhoja.
भोजाचा कार्यकाल व त्याची शैली यावर निबंध लिहा.

b) Write critical notes on any one of the following: [10]

खालीलपैकी कोणत्याही एकावर समीक्षात्मक टिपणे लिहा.

i) Mañtharā - मन्थरा

ii) Distribution of Payasa - पायस वितरण

Q3) Write in detail व्यभिचारीभाव according to भरत. [20]
भरताने सांगितलेले व्यभिचारिभाव यावर सविस्तर लिहा.

OR/किंवा

Explain the concept of ध्वनि according to आनन्दवर्धन in ध्वन्यालोक.
ध्वन्यालोकात आनन्दवर्धनाने सांगितलेली ध्वनि संकल्पना स्पष्ट करा.

Q4) Write an essay on अवचित्यविचार. [20]
'अवचित्यविचार' यावर निबंध लिहा.

OR/किंवा

Explain the अनुप्रास व यमक अलंकार according to वामन in काव्यालङ्कार.
काव्यालंकारात वामनाने सांगितलेल्या अनुप्रास व यमक अलंकारावर सविस्तर उत्तर लिहा.

Q5) Write short notes on any one of the following: [10]
पुढीलपैकी कोणत्याही एकावर टीपा लिहा.

i) स्थायीभाव.

ii) Types of रीति according to भामह.

भामहानुसार रीतीचे प्रकार लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P3232

[Total No. of Pages : 2

[4902]Ext.-244
M.A. - II (External)
SANSKRIT

संस्कृत साहित्याचा इतिहास व साहित्याशास्त्राचा परिचय
(2013 Pattern) (Paper - IV)

- i) History of Sanskrit Literature
- ii) Panchakarma from Ayurved & Gherand Samhita,
Shatkriyā from Hatpradeepikā

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :- 1) All question are compulsory.

सूचना : सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) All questions carry equal marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) 'उपमाकालिदासस्य' Explain this statement in the light of 'अभिज्ञानशाकुन्तलम्' of Kālidasa [20]

कालिदासांच्या 'अभिज्ञानशाकुन्तलम्' या नाटकच्या संदर्भात 'उपमा कालिदास्य' हे वाक्य स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Write an essay on various forms of Sanskrit Literature.

संस्कृतवाङ्मयाचे विविध प्रकार यावर निबंध लिहा.

Q2) a) Write an essay on Bharvi as poet. [20]

भारवी एक कवी या विषयावर निबंध लिहा.

OR/किंवा

What is meant by Mahākāvya? Bring out the special features of Mahākāvyas of Kalidasa.

महाकाव्य म्हणजे काय व कालिदासांच्या महाकाव्यांची खास वैशिष्ट्ये विशद करा.

b) Write critical paragraph on any one of the following: [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही एकावर विवेचक परिच्छेद लिहा.

i) नाट्यशास्त्र of भरत.

भरताचे नाट्यशास्त्र.

ii) बाणभट्टः

P.T.O.

Q3) Write an essay on योगषट्क्रिया
'योगषट्क्रिया' यावर निबंध लिहा.

[20]

OR/किंवा

Write an essay on वमनक्रिया.
वमनक्रिया यावर सविस्तर निबंध लिहा.

Q4) a) Describe the षड्विधोपक्रम according to चरक.
चरकानुसार 'षड्विधोपक्रम' याचे सविस्तर वर्णन करा.

[20]

OR/किंवा

What is meant by उड्डियानबंध, fully explain it?

उड्डियानबंध म्हणजे काय? सविस्तर स्पष्ट करा.

b) Write critical paragraph on any one of the following:

[10]

पुढीलपैकी कोणत्याही एकावर विवेचक परिच्छेद लिहा.

i) त्राटक

ii) सूत्रनेति

